

Jan SIEDLECKI

**MIKOŁAJ SKASZEWSKI I KRZYSZTOF ŻELSKI
– POSŁOWIE SZLACHTY ZIEMI BIELSKIEJ
NA SEJMY RZECZYPOSPOLITEJ**

Żyjący w XVII wieku Mikołaj Skaszewski oraz Krzysztof Żelski wywodzili się ze średniej szlachty ziemi bielskiej. Mikołaj Skaszewski był chorążym ziemi bielskiej w latach 1643-1680, natomiast Krzysztof Żelski pisarzem ziemi bielskiej w latach 1646-1680. Obaj byli bardzo często wybierani na posłów na sejmy, na których rozwijali aktywną działalność. Niejednokrotnie zabierali głos w wielu kontrowersyjnych kwestiach, byli wreszcie wybierani do różnych komisji sejmowych, starając się działać w tych komisjach jak najskuteczniej. Swoje poselskie kariery zaczynali jeszcze w latach trzydziestych – czterdziestych, a kończyli w latach siedemdziesiątych XVII wieku. Działając aktywnie na niwie parlamentarnej, przeżyli panowanie czterech królów polskich: Władysława IV, Jana Kazimierza, Michała Korybuta Wiśniowieckiego oraz Jana III. Do końca swego pracowitego życia obaj byli bardzo aktywni, nie tylko zresztą na forum sejmu. Tę jednak stronę ich działalności znamy najdokładniej. Z naszych obliczeń wynika, że Mikołaj Skaszewski był 16 razy wybierany na posła ziemi bielskiej, natomiast Krzysztof Żelski 20 razy¹.

Ponieważ z tej dwójki starszy o kilka lat był Mikołaj Skaszewski, od przedstawienia właśnie jego losów chcielibyśmy zacząć. Nie znamy dokładnej daty jego urodzenia. Jednakże z różnych danych pośrednich przypuszczać możemy, iż urodził się ok. 1605 roku². Jego ojcem był Stanisław Skaszewski, a matką przypuszczalnie Bogumiła Skaszewska³. W Źródłach już w 1611 roku Stanisław Skaszewski występuje jako chorąży zakroczymski, dziedzic wsi Kozły w ziemi bielskiej⁴. Z czasem majątek jego rozrastał się o inne dobra leżące w ziemi bielskiej, tak że już w latach trzydziestych XVII wieku Stanisław Skaszewski występuje nie tylko jako dziedzic swego rodzinnego gniazda – Skaszewa w powiecie zakroczymskim, w województwie mazowieckim, ale także jako dziedzic wsi Kozły, Malinniki i Zalesie, leżących w powiecie bielskim województwa podlaskiego⁵.

Na początku lat trzydziestych XVII wieku widzimy go jako podkomorzego ziemi bielskiej. Był on obecny z urzędu na sejmikach szlachty ziemi bielskiej, obradujących w Brańsku 24 XII 1634 roku oraz 9 XII 1636 roku⁶, o których to sejmikach zawiadamiała go zawsze kancelaria królewska w odrębnych listach⁷. Na początku

lat czterdziestych XVII wieku Stanisław Skaszewski wszedł w posiadanie dużej wsi Podbielsk w ziemi bielskiej⁸. Ponieważ są to ostatnie o nim dane sądzymy, iż Stanisław Skaszewski zmarł około 1645 roku.

Ojciec zapewnił swemu synowi Mikołajowi dobre podstawy do startu życiowego; Mikołaj był zabezpieczony materialnie. Nie bez znaczenia jest fakt, iż ojciec nieraz zabierał syna na sejmiki do Brańska. Szlachta знаła więc Mikołaja Skaszewskiego od jego najmłodszych lat. Życzliwie też przyjęła jego pierwsze kroki w służbie publicznej. Już w latach trzydziestych XVII wieku Mikołaj Skaszewski rozpoczął karierę na sejmikach ziemi bielskiej, obradujących regularnie w Brańsku. W roku 1635 oraz 1639 był wraz z Prokopem Leśniowolskim, starostą brańskim, dwukrotnie wybrany na posła ziemi bielskiej na sejmy walne, odbywające się w Warszawie⁹.

Szlachta ziemi bielskiej już wtedy musiała darzyć go zaufaniem, skoro widzimy go jako marszałka sejmiku przedsejmowego, obradującego w Brańsku 11 V 1637 roku oraz sejmiku relacyjnego z 18 VI 1640 roku¹⁰. Z tego też okresu mamy ślady gospodarczej działalności Mikołaja Skaszewskiego. Otóż zgodnie ze spisaniem 10 VI 1639 roku w Brańsku aktem dzierżawnym, oblatowanym następnie w księgach grodzkich brańskich, Marcin Szyszkowski i Leonora Sapieżanka wydzierżawili Mikołajowi Skaszewskiemu wieś Mokre, leżącą w ziemi bielskiej na 2 lata za sumę 5 tys. złp.¹¹. 3 VIII 1643 roku otrzymał Mikołaj Skaszewski chorągwo ziem bielskiej i od tego czasu występował już w różnych źródłach przez cały czas z tytułem „Vexilifer Terrae Bielscensis”¹². Tytuł chorążego był dożywotni. Do obowiązków chorążego należało m.in. dowodzenie pospolitym ruszeniem danej ziemi. Według zachowanych źródeł Mikołaj Skaszewski dowodził pospolitym ruszeniem szlachty ziemi bielskiej w wielu wyprawach wojennych, m.in.: pod Zborowem, Beresteczkiem, Białą Cerkwią, Żwańcem, w latach „potopu” pod Warszawą i Tykocinem, a w roku 1672, jesienią, pod jego dowództwem szlachta ziemi bielskiej uczestniczyła w konfederacji i zjeździe szlachty pod Gołębim¹³. 28 VII 1653 roku Mikołaj Skaszewski występował w źródle jako „vexilifer et Legionarius Terrae Bielscensis in Kozły, Podbielsk et Malinniki haeres”, czyli że był on także pułkownikiem. Tak więc od 1643 roku, aż do roku 1680 Mikołaj Skaszewski łączył zawsze dwie funkcje i pełnił dwie role: a mianowicie pierwszą, ściśle wojskową – chorążego oraz równoległe drugą funkcją – reprezentanta szlachty ziemi bielskiej na sejmach walnych Rzeczypospolitej. Z danych, które zebraliśmy dla okresu sprzed roku 1655 wynikałoby, że Mikołaj Skaszewski był posłem ziemi bielskiej na sejm konwokacyjny w lipcu 1648 roku, następnie wspólnie z Krzysztofem Żelskim na sejm z lat 1649-50 oraz na sejm z 1650 roku¹⁴. Z listu Krzysztofa Żelskiego do Bogusława Radziwiłła, pisanego z Olęd 15 X 1655 roku, dowiadujemy się, że są „trwogi od Kozaków, którzy przekroczyli Bug pod Włodawą” oraz, że „Pan Chorąży prędko po swę ludzie pobiegł i chce z nimi stanąć pod Milejczycami (...)”¹⁵. 17 XI 1655 r. sejmik ziemi bielskiej, obradujący w Tykocinie, wystawił plenipotencję swym deputowanym do prowadzenia pertraktacji z pełnomocnikami króla szwedzkiego. Wśród wielu podpisów szlachty pod tym aktem widnieje także podpis Mikołaja Skaszewskiego, chorążego ziemi bielskiej¹⁶.

W roku 1658 znowu wraz z Krzysztofem Żelskim jest posłem szlachty ziemi bielskiej na sejm walny. Warto tu zaznaczyć, że szlachta ziemi bielskiej w ułożonej dla obu posłów instrukcji zobowiązywała ich do obrony postępowania Bogusława Radziwiłła, koniuszego Wielkiego Księstwa Litewskiego i starosty brańskiego w latach poprzednich. Mieli oni zabiegać o pełne przywrócenie księcia koniuszego do czci i łaski¹⁷. Stosunki Mikołaja Skaszewskiego z Bogusławem Radziwiłłem były bardzo bliskie. W diariuszu kancelaryjnym Radziwiłła, pod datą 28 II 1661, czytamy, iż w Królewcu, w rezydencji B.Radziwiłła „na wieczery był JM Pan Skaszewski, chorąży ziemi bielskiej”. Z pewnością zapadły wtedy decyzje co do przebiegu i wyników sejmiku ziemi bielskiej, który miał się odbyć w Brańsku 28 III 1661 roku. Faktycznie, w diariuszu kancelaryjnym pod datą 28 III 1661 roku czytamy, iż w Brańsku „Marszałkiem sejmikowym za pierwszym Księcia Jegomości votowaniem obrano JMP Skaszewskiego, chorążego bielskiego”¹⁸. Dość często Mikołaj Skaszewski był wybierany na posła w latach sześćdziesiątych XVII wieku. Szlachta ziemi bielskiej wybierała go na swego posła w latach 1661, 1664 i 1665. Niewykluczone, iż był też posłem na drugi sejm z 1666 roku. Niestety, nie możemy tego stwierdzić z całkowitą pewnością z powodu braku odpowiednich przekazów źródłowych. Wraz z Franciszkiem Stefanem Sapięą, cześnikiem Wielkiego Księstwa Litewskiego, posłował Mikołaj Skaszewski w sierpniu – wrześniu 1668 roku na sejm abdykacyjny Jana Kazimierza¹⁹. Z jego nazwiskiem stykamy się ponownie w dokumentach z sejmiku elekcyjnego z czerwca 1669 roku. W diariuszu sejmiku elekcyjnego określono był już jako „starzec”. Był tam przeciwny składaniu przez posłów przysięgi, iż nie brali pieniędzy od obcych dworów²⁰. 7 lipca 1669 roku Mikołaj Skaszewski chorąży ziemi bielskiej był obecny w kolegiacie św. Jana w Warszawie, gdzie Michał Korybut Wiśniowiecki składał przysięgę na pacta conventa²¹. Obrady pierwszego sejmiku z sierpnia 1669 roku, odbywające się w Brańsku, miały niezwykle burzliwy przebieg – sejmik został praktycznie rozdwojony. Prymas wydał nowy uniwersał i zwołał sejmik do Brańska na 11 IX 1669 roku, gdzie na posłów obrano właśnie Mikołaja Skaszewskiego oraz stolnika warszawskiego Samuela Opackiego. Reprezentowali oni ziemię bielską na sejmie koronacyjnym króla Michała Wiśniowieckiego²². Na pierwszym z dwu sejmów odbywających się w 1672 roku, na który Mikołaj Skaszewski znów został wybrany na posła, zabrał głos na sesji z 12 lutego. Proponował wtedy, aby król przekazał na opatrzenie wojska dochody płynące z ekonomii nowodworskiej²³. Sejm ten został jednak zerwany, tak jak kilka innych z lat krótkiego, lecz obfitującego w dramatyczne wydarzenia panowania króla Michała.

Jesienią 1672 roku widzimy Mikołaja Skaszewskiego na zjeździe szlachty pod Gołębim. 15 X 1672 roku Mikołaj Skaszewski znalazł się tam w skrajnie niebezpiecznej sytuacji i tylko dzięki zachowaniu zimnej krwi i niezwykłej przytomności umysłu, uniknął śmierci. Całe to wydarzenie znamy z pamiętników Jana Chryzostoma Paska, który pomylił zresztą starego żołnierza, Mikołaja Skaszewskiego z pisarzem ziemi bielskiej, Krzysztofem Żelskim. J.Ch.Pasek opisał to wydarzenie w sposób następujący: „Niewielkie rzeczy rzekł pisarz ziemi bielskiej (pomyłka Paska,

chodziło o chorążego ziemi bielskiej Mikołaja Skaszewskiego – przyp. ten i następne w nawiasach – J.S.) w kole generalnym, tylko to, kiedy starosta śrzedzki (Jan Cerekwicki) zelose (gorliwie) mówił przeciwko malkontentom a na ostatku próbował (dowodził) pismem (że) „wyciąć to trzeba”, ten pisarz ziemi bielskiej, człowiek biały jak gołąb, żołnierz quidem (także) wielki, poseł na każdym Sejmie z Podlasia, to tylko wyrzekł: „Panie starosto, ne zderżysz”! (bo tak był deputatem jako i starosta). O Boże! Kiedy to wstanie tumult. „Jako, pogański synu! Ne zderżyt? Ale my zderżymo; nie odstąpiemy się, choćby jeden za drugim upadł. Podobność to i ty ich duch, weź, bij, podajcie go nam sam za koło, pošlemy głowę w podarunku panu Sobieskiemu”. – Już go poczęli siekać. Skoczył dziad jako sarn pod marszałka. Marszałek woła: „Piechoty, piechoty”. – Tu piechoty zaraz 600 za marszałkiem stoi, muszkiety im w rękach drżą. Oficyjerowie mówią: „Jak my się tu porywać mamy?” Skoczyli biskupi, skoczyli senatorowie, ledwie ujęto. My też w kole ścisnęliśmy się tak, żeby się do niego nie przedarli, bo go nam koniecznie napierali się wywlec z koła i rozsiekać. Co też, o których było to rozumienie, że są eiusdem spiritus (bo panowie malkontenci byli protunc niektórzy u koła generalnego), kiedy się tumult zaczął, puciekali do namiotów, nie ufając swojej sprawiedliwości a osobliwie rotmistrze niektórzy nasi krakowscy”²⁴. Mikołaj Skaszewski wyszedł cało z tej opresji. Już wiosną następnego roku był znowu posłem szlachty ziemi bielskiej na sejm pacyfikacyjny. Jego duże doświadczenie wojskowe i wieloletnia praktyka zadecydowały o tym, że na tymże sejmie wszedł jako deputat z Koła Rycerskiego do Rady Wojennej²⁵. Wraz z Krzysztofem Żelskim reprezentował ziemię bielską na sejmie konwokacyjnym (tzw. konfederacji warszawskiej), odbywającym się w Warszawie w styczniu i lutym 1674 roku²⁶. Ostatnim poświadczonym śladem jego działalności sejmowej jest jego udział w elekcji Jana Sobieskiego w maju – czerwcu 1674 roku²⁷. Nie wiemy natomiast, czy posłował on z ziemi bielskiej na sejmy z pierwszych lat panowania Jana III, tzn. koronacyjny 1676, 1677 oraz sejm grodzieński z lat 1678-79. Ostatnia wiarygodna wzmianka o Mikołaju Skaszewskim pochodzi z 1679 roku²⁸. Przypuszczamy, iż zmarł on około 1680 roku. Z żoną Zofią Wahanowską miał dwóch synów: Karola, który już w 1653 roku występował jako wojski ziemi bielskiej oraz Tomasza Michała, który nie pełnił żadnej funkcji²⁹. Karol Skaszewski, wojski ziemi bielskiej, pojął za żonę Annę Kosmowską, dziedziczkę wsi Dołotcze w województwie wołyńskim³⁰. Nie ulega wątpliwości, że Mikołaj Skaszewski należał do wybitniejszych przedstawicieli rodziny Skaszewskich, związanej mocno z losami ziemi bielskiej.

Drugi nasz bohater, Krzysztof Żelski, także należał do wybijających się przedstawicieli swej rodziny. Jego rodzice nie są znani. Możliwe, iż ojcem Krzysztofa Żelskiego był występujący w księgach grodzkich brańskich w 1628 roku Jan z Żalego Żelski, nie możemy jednak stwierdzić tego na pewno³¹. Nie wiemy, jakie wykształcenie odebrał Krzysztof Żelski. Skoro jednak później został pisarzem ziemi bielskiej, musiał z pewnością uzyskać odpowiednie wykształcenie, musiał też znać łacinę. Jak przypuszczamy, Krzysztof Żelski urodził się ok. 1605-1607 roku³². Wiemy, iż

uczestniczył on 24 V 1632 roku w zjeździe szlachty ziemi mielnickiej i drohickej w Drohiczynie, gdzie uchwalono tryb postępowania na czas bezkrólewia oraz ordynację sądów kapturowych³³. Jednakże w latach późniejszych był całkowicie związany z ziemią bielską. Szlachta ziemi bielskiej, zebrana na sejmiku relacyjnym w Brańsku 18 VI 1640 roku obrała go jednym z 3 szafarzy pieniędzy, które miały być zebrane z podatku czopowego i podymnego. W laudum tego sejmiku jest też mowa i o tym, że w nagrodę za tę pracę, każdy z szafarzy, a więc i K. Żelski, miał otrzymać po 200 złp.

W zapisie z 4 X 1640 roku znaleźliśmy informację o tym, że po przyjeździe do Tykocina szafarze wybrani na sejmiku w Brańsku, a więc Paweł Ferdynand Szczawiński, pisarz ziemi bielskiej oraz Jan Parczewski i Krzysztof z Żalego Żelski odebrali pieniądze od Jana Tołwińskiego, poborcy ziemi bielskiej i złożyli je do depozytu w tykocińskim klasztorze oo. bernardynów. Nie wiemy dokładnie, kiedy wybrano go na pisarza ziemi bielskiej. Przypuszczamy jednak, że stało się to po śmierci poprzedniego pisarza, Pawła Ferdynanda Szczawińskiego, który zmarł jesienią 1646 roku. W każdym razie już w następnym, 1647 roku Krzysztof Żelski występuje jako pisarz ziemi bielskiej³⁴. Tytuł ten, podobnie jak tytuł chorążego, był dożywotni. W latach czterdziestych XVII wieku Krzysztof Żelski był właścicielem nie tylko rodzinnej wsi Żale, ale także wsi Szumki. W roku 1673, a więc pod koniec swego czynnego i pracowitego życia, występował już jako posiadacz kilku dużych wiosek, a mianowicie do wsi Szumki i Żale doszły jeszcze wsie Hawryłki, Dębowo i Truski w ziemi bielskiej. Twierdzimy, iż właśnie ten majątek umożliwił Krzysztofowi Żelskiemu polityczną karierę. Posłowanie bowiem na sejmy wiązało się z dużymi kosztami, toteż nie każdego szlachcica było na to stać. Krzysztof Żelski swą niezwykle bogatą i owocną karierę posła sejmowego rozpoczął w latach czterdziestych XVII wieku. Brał udział w sejmie konwokacyjnym z lipca 1648 roku oraz w sejmie elekcyjnym z jesieni 1648 roku³⁵. Możliwe jednak, iż posłował na któryś z poprzednich sejmów, tzn. tych z lat 1645, 1646 i 1647. Na każdym sejmie był bardzo aktywny. Wielokrotnie zabierał głos w najważniejszych materiałach będących przedmiotem obrad, wielokrotnie też wybierano go na członka różnych komisji sejmowych, które miały rozstrzygać najważniejsze kwestie wagi państwowej.

I tak na sejmie koronacyjnym Jana Kazimierza w styczniu-lutym 1649 roku Krzysztof Żelski wybrany został na deputata „do boku królewskiego”. Miano tam rozstrzygnąć kwestię uspokojenia kozactwa i opracować nową ordynację wojsk zaporoskich³⁶. Wraz z Mikołajem Skaszewskim posłował na sejm z okresu 1649-50³⁷. Na pierwszym sejmie z roku 1652, zerwanym przez posła upickiego, Władysława Sicińskiego, Krzysztof Żelski, poseł ziemi bielskiej, był niezwykle aktywny. Kilka-krotnie zabierał głos w bardzo aktualnej wówczas sprawie sporu Abrahamowicza z Bogusławem Słuszką³⁸.

Na drugim sejmie z 1652 roku Krzysztof Żelski wybrany został na deputata do Trybunału Radomskiego³⁹. Wraz z Janem Skiwskim, pisarzem grodzkim brańskim, posłował na pierwszy sejm z 1654 roku⁴⁰. Na sejmie wiosennym z roku 1655 Krzy-

sztof Żelski wybrany został na członka komisji, która miała się zająć „uspokojeniem Ukrainy obojga narodów”⁴¹. Gdy w lutym 1653 roku nowym starostą brańskim został koniuszy Wielkiego Księstwa Litewskiego, Bogusław Radziwiłł, Krzysztof Żelski nawiązał z nim ścisłą współpracę, podobnie zresztą jak i Mikołaj Skaszewski⁴². Żelski utrzymywał kontakt listowny z księciem Koniuszym także podczas tragicznej jesieni 1655 roku. Wtedy też po raz pierwszy widzimy, iż podjął się spełniać funkcje ściśle wojskowe. W liście do Bogusława Radziwiłła, datowanym w Zawojkach (Zawykach) 11 XI 1655 roku, pisał; „podjęciem się musiał kupienia ichmościów panów braci ziemi naszej bielskiej”, a na znanym nam już dokumencie – plenipotencji deputowanym ziemi bielskiej do prowadzenia pertraktacji z pełnomocnikami króla szwedzkiego, uchwalonej 17 XI 1655 roku w Tykocinie, Krzysztof Żelski podpisał się jako pisarz i pułkownik województwa podlaskiego”⁴³. W sierpniu 1656 roku jego postać pojawia się na kartach diariusza pisanego przez Jana Antoniego Chrapowickiego, chorążego smoleńskiego, późniejszego wojewody witebskiego, który aż tu, na Podlasiu, znalazł schronienie przed wojskami szwedzkimi i moskiewskimi⁴⁴. J.A.Chrapowicki zaprzyjaźnił się z Krzysztofem Żelskim, o czym świadczyłyby prowadzona między nimi korespondencja. Z diariusza J.A.Chrapowickiego dowiadujemy się, że wiosną 1657 roku spotkało Krzysztofa Żelskiego osobiste nieszczęście – zmarła mu żona⁴⁵. Z pewnością jednak później ożenił się ponownie, chociaż nazwisko drugiej żony Krzysztofa Żelskiego nie jest na kartach diariusza wyraźnie przytoczone. W roku 1658 znowu posłował na sejm, na którym wraz z Mikołajem Skaszewskim podjął się bronić sprawy Bugusława Radziwiłła⁴⁶. Czynił to na każdym następnym sejmie, o ile był posłem. Była to bardzo trudna sprawa i kosztowała go bardzo dużo zdrowia. Na sejm wiosenny 1659 roku Krzysztof Żelski ponownie został obrany posłem. J.A.Chrapowicki w swym diariuszu pod datą 10 IV 1659 roku zapisał: „Pisałem do domu przez pana pisarza bielskiego (K.Żelski prosto z obrad sejmu pojechał na Wielkanoc do domu – przyp. J.S.), a pod datą 17 IV: „Pan pisarz bielski Krzysztof Żelski powrócił z domu. Zaczęto liczby słuchać panów podskarbach”⁴⁷.

W tym samym diariuszu, pod datą 1 X 1659 roku czytamy, że „Pan pisarz bielski Krzesztof Żelski jechał do Słonima”, na komisję wojskową⁴⁸. Bardzo możliwe więc, iż został on wyznaczony przez sejm na członka tejże komisji.

Po inkursji moskiewskiej z przełomu 1659 i 1660 r. widzimy Krzysztofa Żelskiego aż w okolicach Starej Wsi koło Węgrowa, gdzie schroniła się przed wojskami moskiewskimi znaczna część szlachty ziemi bielskiej⁴⁹. Wojska moskiewskie zniszczyły wtedy część akt publicznych i ksiąg grodzkich i ziemskich bielskich, ukrytych w lochach kościoła brańskiego. Po tym fakcie Krzysztof Żelski, jako pisarz ziemi bielskiej, którego obowiązkiem była opieka nad aktami i księgami ziemskimi i grodzkimi danej ziemi, zaniósł do ksiąg grodzkich brańskich protestację i na każdym sejmiku poruszał sprawę tych ksiąg, szukał sposobu ich odtworzenia, zebrania i przepisania⁵⁰. 28 III 1661 roku na sejmiku przedsejmowym w Brańsku posłami ziemi bielskiej na sejm walny obrano Bogusława Radziwiłła oraz Krzysztofa

Żelskiego⁵¹. W diariuszu kancelaryjnym księcia Bogusława czytamy, iż 29 III 1661 roku, będąc jeszcze w Brańsku, Bogusław Radziwiłł „dał przywilej panu pisarzowi ziemi bielskiej na wrąb do puszczy karakulskiej na jedną sztukę”⁵². Według przypuszczeń niektórych autorów na sejmie tym dwór królewski zjednał go sobie dla elekcji *vivente rege*. Miał on też jakoby podpisać skrypt elekcyjny. W jednej z konstytucji sejmu z 1661 roku, zatytułowanej „Reassumpcyja komisiji o szkody od wojska Wielkiego Księstwa Litewskiego poczynione w woj. podlaskim” pojawia się nazwisko Krzysztofa Żelskiego. Wszedł on wtedy z ramienia sejmu z izby poselskiej do komisji mającej oszacować te szkody⁵³. Następny sejm z 1662 roku, na który Krzysztof Żelski znowu był wybrany na posła wraz z Mikołajem Skaszewskim, powierzył mu tym razem o wiele poważniejszą funkcję. Został on wybrany do komisji sejmowej na rozmowy ze skonfederowanym wojskiem litewskim⁵⁴. W następnym roku widzimy go jako członka komisji lwowskiej, której zadaniem było obliczenie sum należnych wojsku i obmyślenie sposobu ich uiszczenia. W diariuszu J.A.Chrapowickiego, pod datą 23 VI 1663 roku, czytamy: „oddano list od pana pisarza bielskiego Krzysztofa Żelskiego ze Lwowa de data 17 praesentis i pewny skrypt, w którym oznajmuje, że król JMość deklarował wojsku koronnemu *clementiam suam*, dawszy czas do rekolekcyjnej onemu ad diem 26 junii, żeby się rozwiązali. Wojsko już deklarowało brać pieniądze i asygnacjami w ostatku kontentować się *per viam assecurationis*, zaczem upewniają prędko z wojskiem zgodę”⁵⁵. Na sejmy z lat 1664-65 oraz 1665 Krzysztof Żelski nie posłował⁵⁶. Na pierwszy sejm z 1666 roku posłował wraz z Benedyktem Olszewskim, pisarzem grodzkim brańskim, natomiast nic pewnego nie wiemy o drugim, jesiennym sejmie z tego roku. Wraz z Franciszkiem Stefanem Sapiehą, cześnikiem Wielkiego Księstwa Litewskiego Żelski posłował na sejm z 1667 roku⁵⁷. Na tymże sejmie wybrany został na członka komisji mającej rozstrzygnąć spór „między obywatelami powiatu piltyńskiego, a księciem JMością Kurlandzkim”. Chodziło o rzeczywiste prawa obywateli tego powiatu. Obrady tej komisji nie doszły jednak do skutku⁵⁸. Po szczęśliwie skończonym sejmie Krzysztof Żelski wysłał z Szumek 29 V 1667 r. list do księcia koniuszego, w którym zawiadamiał go, iż „cokolwiek na sejmie było, conferowałem często z JMością panem podkoniuszym Wielkiego Księstwa Litewskiego, usłużyć Waszej Książęcej Mości jakoż sam Bóg widzi żem się omnimode starał i po sejmie zanosilem protestację tu w Brańsku inquantum by co contra mentem między tak wiela konstytucji nie czytanego nie stanęło (...), jakoż już po sejmie przeczytana była *constitutia*, aby w Barze i około Baru Wojska Rzeczypospolitej stanęły i tam im *ordinowano situ loci*. Ale się temu *contradicowałem* i *zdrapana ta constitucia*”⁵⁹. Należący do Bogusława Radziwiłła Bar był też przedmiotem ostrych sporów na następnym, pierwszym w 1668 roku sejmie, gdzie Krzysztof Żelski posłował wraz ze stolnikiem warszawskim, Samuelem Opackim. W diariuszu tego sejmu czytamy, że „Bar chcieli położyć między wakansami podolscy posłowie, osobliwie pan podsędek *urgebat ex ea ratione*, że sam książę Jegomość pan Bogusław Radziwiłł koniuszy WXL nie mieszka i nie trzyma tam *praesidium*, ale ich pan Krzysztof Żelski, pisarz ziemi bielskiej, pan

Krzysztof Czyż, podczaszy mściśławski Książ Łukomski demonstrantes rationibus, że praesidium nie masz tam czym żywić, i że księciu JMości declarowano, żeby praesidium dependentii nie miało od WKMości, przy tym obiecali, że WKMość możesz tam i sam zajechać a interim mieć namiestnika dobrego byle Rzeczypospolita praesidium swoim opatrzyła”⁶⁰. W liście pisanym w Szumkach 19 VI 1668 roku do B.Radziwiłła, Krzysztof Żelski zrezygnował ostatecznie z zamiaru odkupienia od księcia koniuszego starostwa brańskiego, która to sprawa rozważana była już wcześniej. K.Żelski wymówił się tłumacząc się swoim podeszłym wiekiem, ale także i szczupłością dochodu z mocno zniszczonego starostwa⁶¹. Na sejm abdykacyjny Jana Kazimierza w sierpniu 1668 r. z ziemi bielskiej posłowali M.Skaszewski oraz Franciszek St.Sapieha. Jak pisał B.Olszewski, „życzył sobie tej funkcji i pan pisarz, ale wolał ustąpić postrzegszy, żeby był zatrudnił sejmik concurentią swoją”⁶².

Jesienią 1668 roku powtórzyła się sytuacja z roku 1661, tzn. na sejmiku szlachty ziemi bielskiej w Brańsku 15 X 1668 roku posłami ziemi bielskiej na sejm konwokacyjny obrano Bogusława Radziwiłła oraz Krzysztofa Żelskiego⁶³. W tydzień po sejmiku, w domu Krzysztofa Żelskiego w Szumkach czołowi dygnitarze ziemi bielskiej i słudzy księcia odbyli naradę, w czasie której zastanawiano się, jak postępować przed sejmem, a także w czasie jego trwania. W liście z 25 X 1668 roku K.Żelski pisał do księcia: „Dawno to na WXMość practicowano aby z poselstwa rugować et accessum ad res gerendas Reipublicae sub tempus electionis bronić. Dlatego i w złym zdrowiu mym pospieszę do Warszawy, abym na początek stanął. Boć ta wszystka molas odiorum na mnie się zwali (...)”⁶⁴. W sierpniu 1669 roku przyczynił się do rozdwojenia sejmiku ziemi bielskiej⁶⁵. Przypuszczamy, iż działalność poselska K.Żelskiego nie osłabła za panowania Michała Korybuta Wiśniowieckiego, nie mamy jednak przekonujących dowodów, by móc twierdzić, iż tak faktycznie było. Krzysztof Żelski posłował z pewnością na sejm konwokacyjny obradujący w styczniu 1674 roku, gdzie, jak pisze K.Niesiecki, został wybrany, jako deputowany z Małopolski, na sędziego kapturu generalnego⁶⁶. Nie ulega wątpliwości, iż wybór ten był ukoronowaniem całej dotychczasowej, wieloletniej działalności sejmowej pisarza ziemi bielskiej. Wraz ze swym kolegą i towarzyszem, chorążym ziemi bielskiej – Mikołajem Skaszewskim posłował na majowo-czerwcowy sejm elekcyjny z 1674 roku⁶⁷. Mając ok. 70 lat posłował z ziemi bielskiej na sejm koronacyjny Jana III Sobieskiego w 1676 roku, a ostatnim sejmem, w którym uczestniczył jako poseł, był sejm grodzieński, obradujący na przełomie lat 1678-1679⁶⁸. Tak więc do końca swych dni Krzysztof Żelski brał żywy udział w życiu politycznym.

Ostatnią wiarygodną datą, kiedy Krzysztof Żelski występuje wśród żywych, jest 5 XII 1680 roku⁶⁹. Przypuszczamy więc, że zmarł on wkrótce potem. Nie znamy nazwisk jego dwóch kolejnych żon. Miał kilkoro dzieci – córkę Teofilę oraz, jak wynikałoby z listu do B.Radziwiłła z Brańska z 17 X 1655 roku, 3 synów⁷⁰. Ale z imienia i działalności znamy tylko jednego – miał on na imię Jan Kazimierz. Co się stało z pozostałymi dwoma synami – nie wiemy. Jan Kazimierz Żelski obrał drogę kariery wojskowej. Już w roku 1663 występował jako major wojska koronnego⁷¹.

Następnie był także dworzaninem Jana III Sobieskiego. Jednozdaniową wzmiankę znaleźliśmy o nim w „Herbarzu polskim” K.Niesieckiego, który tak o nim pisał: „Jan Kazimierz Żelski z Żalego, major w wojsku koronnym, któremu w krwawych zasługach puściła pewne dobra Rzeczpospolita, dziedzicznym prawem na sejmie 1676 roku”⁷².

I faktycznie, w konstytucji sejmu koronacyjnego z 1676 roku, zatytułowanej „Młyn Kiersnowski”, czytamy: „Mając wzgląd na dawne zasługi tak w wojsku koronnym jak i Wielkiego Księstwa Litewskiego, ur. Jana Kazimierza Żelskiego majora naszego młyn nazywany Kiersnowski nad rzeką Nurcem, w ziemi bielskiej leżący, z gruntami młynowskimi i przynależnościami do niego należytyymi, jako za dożywotnim przywilejem naszym trzymać konferujemy za zgodą wszech stanów w dobra ziemskie et in haereditatem jemu i potomkom jego obracamy salvis contributionibus publicis”⁷³.

ZESTAWIENIE SEJMÓW, NA KTÓRYCH POSŁAMI BYLI MIKOŁAJ SKASZEWSKI LUB KRZYSZTOF ŻELSKI

Lp.	ROK	IMIĘ I NAZWISKO POSŁA	PIASTOWANA GODNOŚĆ	ŹRÓDŁO
1	1635	Prokop Leśniowski Mikołaj Skaszewski	Starosta brański	Archiwum Główne Akt Dawnych (dalej: AGAD). Księga grodzka brańska z lat 1635-40, K.106
2	1639	Prokop Leśniowski Mikołaj Skaszewski	Starosta brański	Z.Trawicka, Sejm z 1639 roku, „Studia Historyczne”, R. XV, z. 4, 1972, s. 59.
3	1648 (konwokacyjny)	Krzysztof Żelski Mikołaj Skaszewski	Pisarz ziemi bielskiej Chorąży ziemi bielskiej	Volumina Legum (dalej: VL), t. IV, s. 87 i 94.
4	1648 (elekcyjny)	Krzysztof Żelski Jan Skiwski	Pisarz ziemi bielskiej Pisarz grodzki brański	J.Michałowski, Księga pamiętnicza ..., Kraków 1864, s. 266 i 271.
5	1649 (koronacyjny)	Krzysztof Żelski	Pisarz ziemi bielskiej	VL, t. IV, s. 122.
6	1649-50	Mikołaj Skaszewski Krzysztof Żelski	Chorąży ziemi bielskiej Pisarz ziemi bielskiej	Ł.Częścik, Sejm warszawski w 1649-50 roku, Wrocław 1978, s. 149.
7	1650	Mikołaj Skaszewski	Chorąży ziemi bielskiej	VL, t. IV, s. 154.
8	1652	Krzysztof Żelski	Pisarz ziemi bielskiej	W.Czapliński, Dwa sejmy z r. 1652, Wrocław 1955, s. 99.
9	1652	Krzysztof Żelski	Pisarz ziemi bielskiej	VL, t. IV, s. 167.
10	1654	Krzysztof Żelski Jan Skiwski	Pisarz ziemi bielskiej Pisarz grodzki brański	AGAD, Archiwum Radziwiłłowskie (dalej: AR), dz. II, teka 9, nr 1210 AGAD.
11	1655	Krzysztof Żelski	Pisarz ziemi bielskiej	VL, t. IV, s. 231.
12	1658	Mikołaj Skaszewski Krzysztof Żelski	Chorąży ziemi bielskiej Pisarz ziemi bielskiej	AGAD, AR, d. II, teka 10, nr 1361.
13	1659	Krzysztof Żelski	Pisarz ziemi bielskiej	J.A.Chrapowicki, Diariusz, cz. I, 1656-1664, Warszawa 1978, s. 191, 192.
14	1661	Bogusław Radziwiłł Krzysztof Żelski	Koniuszy W.Ks.Lit. Pisarz ziemi bielskiej	S.Ochmann, Sejmy z lat 1661-62, Wrocław 1977, s. 256.
15	1662	Mikołaj Skaszewski Krzysztof Żelski	Chorąży ziemi bielskiej Pisarz ziemi bielskiej	juw., s. 256.
16	1664-65	Mikołaj Skaszewski Jan Skiwski	Chorąży ziemi bielskiej Surrogator brański	W.Kłaczewski, Walka sejmowa lat 1664-65, Lublin 1984, s. 195.

17	1665	Józef Karp Mikołaj Skaszewski	Podkomorzy ziemi bielskiej Choraży ziemi bielskiej	juw., s. 205.
18	1665	Krzysztof Żelski	Pisarz ziemi bielskiej	AGAD, AR, dz. V, teka 480, nr 18961.
19	1667	Krzysztof Żelski Franciszek S.Sapieha	Pisarz ziemi bielskiej Cześnik WXL	K.Niesiecki, Herbarz polski, t. X, s. 154. AGAD, AR, dz. V, teka 241, nr 10816.
20	1668	Krzysztof Żelski Samuel Opacki	Pisarz ziemi bielskiej Stolnik warszawski	AGAD, Archiwum Publiczne Potockich (dalej: APP), Diariusz sejm 1668 roku, nr mikrofilmu 19716, sygn. 322. AGAD, AR, dz. V, teka 241, sygn. 10816.
21	1668 abdykacyjny	Mikołaj Skaszewski Franciszek S.Sapieha	Choraży ziemi bielskiej Cześnik WXL	B.Radziwiłł, Autobiografia, Warszawa 1979, s. 96 i VL, t. IV, s. 497.
22	1668 konwakacyjny	Bogusław Radziwiłł Krzysztof Żelski	Koniuszy W.Ks.Litewskiego Pisarz ziemi bielskiej	AGAD, APP, Diariusz sejm elekcynego 1669, sygn. 32, nr mikr. 714, K.453.
23	1669 elekcyjny	Mikołaj Skaszewski Benedykt Olszewski	Choraży ziemi bielskiej Pisarz grodzki brański	AGAD, AR, dz. V, teka 190, nr 9020.
24	1669 koronacyjny	Mikołaj Skaszewski Samuel Opacki	Choraży ziemi bielskiej Stolnik warszawski	F. Kluczycki, Pisma do wieku i spraw J. Sobieskiego, t. I, cz. II, Kraków 1881, s. 775. VL, t. V, s. 64.
25	1672	Mikołaj Skaszewski	Choraży ziemi bielskiej	
26	1673 (pacyfikacyjny)	Mikołaj Skaszewski	Choraży ziemi bielskiej	
27	1674 (konwokacyjny)	Krzysztof Żelski Mikołaj Skaszewski	Pisarz ziemi bielskiej Choraży ziemi bielskiej	K.Niesiecki, Herbarz polski, t. X, s. 154, WL, t. V, s. 115.
28	1674 (elekcyjny)	Krzysztof Żelski Mikołaj Skaszewski	Pisarz ziemi bielskiej Choraży ziemi bielskiej	AGAD, APP, Diariusz z sejm electionis 1674, sygn. 33, nr mikr. 17855, K.39.
29	1676 kor.	Krzysztof Żelski	Pisarz ziemi bielskiej	VL, t. V, s. 168.
30	1678-79	Krzysztof Żelski	Pisarz ziemi bielskiej	K.Matwijowski, Sejm grodzieński 1678-79, Wrocław 1985, s. 144.

W chwili obecnej nie posiadamy dokładnych danych co do sejmów z następujących lat: 1641, 1642, 1643, 1646, 1647, 1653, 1654 (drugi z tego roku), 1666 (drugi sejm z tego roku), 1670 (dwa sejmy z tego roku) 1672 (drugi sejm z tego roku) oraz 1677. A z lat 1649 (koronacyjny), 1650, 1652 (dwa sejmy z tego roku), 1655, 1659, 1666, 1672, 1673, 1676, 1678-79 znane jest nazwisko tylko jednego z posłów.

Za podstawę ułożenia zestawienia 1 posłużyła „Chronologia sejmów polskich” W.Konopczyńskiego, Kraków 1948.

PRZYPISY

- 1 Patrz: zestawienie przy końcu niniejszego artykułu.
- 2 30 X 1635 roku po raz pierwszy wraz z Prokopem Leśniowolskim, starostą grodzkim brańskim wybrano go na sejmiku w Brańsku na posta ziemi bielskiej. Przypuszczamy więc, że już wtedy musiały mieć co najmniej dwadzieścia kilka lat. AGAD, księga grodzka brańska z lat 1635-40, k. 106, zapis z 30 X 1635 r. Poza tym jego syn Karol już w 1653 roku występował jako wojski ziemi bielskiej – Kopicjana, pudło 10, k. 341, zapis z 28 VII 1653 roku.
- 3 AGAD, Księga grodzka brańska z lat 1627-30, k. 136, w zapisie z 19 VI 1627 roku występuje Bogumiła Skaszewska.
- 4 AGAD, Kopicjana, pudło 14, k. 47, 30 IV 1611 roku Andrzej Frankowski kanonik łucki, pleban brański skwitował z sumy 40 złp. Stanisława Skaszewskiego, chorążego zakroczymskiego.
- 5 AGAD, Kopicjana, pudło 12, k. 63, zapis z 17 XI 1637 roku: „Stanisław Skaszewski in Skaszewo Palatinatus Mazoviae Districtus Zakroczimensis et in Koźły, Malinniki, Zalesie Palatinatus Podlachiae Districtus Bielscensis Haeres”.
- 6 AGAD, księga grodzka brańska z lat 1635-1640, k. 1, sejmik obradujący w Brańsku 24 XII 1634 roku i k. 247 (9 XII 1636 r.).
- 7 Wojewódzkie Archiwum Państwowe (dalej: WAP) w Białymstoku, księga grodzka brańska z lat 1640-41, k. 86. Stanisław Skaszewski podkomorzy ziemi bielskiej otrzymał z kancelarii większej list zawiadamiający go o zwołanym na 27 III 1640 roku sejmiku przedsejmowym szlachty ziemi bielskiej do Brańska.
- 8 AGAD, Kopicjana, pudło 18, k. 218, zapis z 2 XII 1644; „Stanisław Skaszewski succamerarius Terrae Bielscensis in Podbielsk haeres”.
- 9 AGAD, Księga grodzka brańska z lat 1635-40, k. 106, zapis z 30 X 1635 roku; Z. Trawicka, Sejm z roku 1639, „Studia Historyczne”, R. XV, z. 4, 1972, s. 590.
- 10 AGAD, Księga grodzka brańska z lat 1636-37, k. 492, Zapis z 11 V 1637 roku, WAP w Białymstoku, Księga grodzka brańska z lat 1640-41, k. 212, zapis z 18 VI 1640 r.
- 11 AGAD, Kopicjana, pudło 17, k. 318-325, zapis z 10 VI 1639 r. zawierający też szczegółowy inwentarz wsi Mokre.
- 12 B. Radziwiłł, Autobiografia, wyd. T. Wasilewski, Warszawa 1979, s. 349; zob. też: AGAD, Kopicjana, pudło 18, k. 231, zapis z 3 I 1645 roku: „Personaliter comparens Generosus Nicolaus in Skaszew de Malinniki Skaszewski vexilifer Terrae Bielscensis (...)”.
- 13 AGAD, AR, dz. II, sygn. 1453, Instrukcja posłom ziemi bielskiej Krzysztofowi Żelskiemu i Mikołajowi Skaszewskiemu na sejm dana 30 I 1662 roku. Wyliczając zastugi M. Skaszewskiego, stwierdza się tam, iż na wiele z tych wypraw Mikołaj Skaszewskiłożył „suo sumptu”. Zob. też: Diariusz kołowania pod Gołębiem, wyd. A. Przyboś, Wrocław 1972, s. 80.
- 14 Patrz: zestawienie przy końcu niniejszego artykułu.
- 15 AGAD, AR, dz. V, t. 480, sygn. 18961, list K. Żelskiego z 15 X 1655 r.
- 16 AGAD, Archiwum Koronne Warszawskie (dalej: AKW), dz. szwedzki 11^B/69.
- 17 Instrukcja posłom ziemi bielskiej na sejm 1658 r. znajduje się w AGAD, AR, dz. II, teka 9, nr 1210.
- 18 AGAD, AR, dz. IV, kop. t. 1, nr 3, Diariusz kancelaryjny Bogusława Radziwiłła. Zapisy z 28 II oraz 28 III 1661 roku.
- 19 AGAD, AR, dz. V, teka 241, sygn. 10816, list Benedykta Olszewskiego do Bugusława Radziwiłła z Kiersnowa 25 VII 1668 roku: „Sejmik tu nasz nadzwyczaj odprawił się spokojnie, bo bytność pana cześnika Wielkiego Księstwa Litewskiego pogodziła concurrentów do poselstwa i stanął tedy sam z panem chorążym obaj zgodnie obrani...”.
- 20 AGAD, APP, Diariusz sejmiku elekcyjnego 1669 roku, sygn. 32, k. 451 i 453.
- 21 VL, t. V, s. 22.
- 22 AGAD, AR, dz. V, teka 190, nr 9020, list Mikołaja Łyczko, cześnika podlaskiego do Bogusława Radziwiłła z Zalesia z 12 IX 1669 roku.
- 23 Pisma do wieku i spraw Jana Sobieskiego, t. I, cz. II, Kraków 1881, wyd. F. Kulczycki, s. 775. „Pan chorąży bielski zelando aequum esse prae prae stawać rozumiał, gdyby impracticata

- od tak wielu lat onego executio impossibilitatem za sobą nie pociągnęła, medium tedy satius corripendum to powiadał, aby upraszać Króla JMci, żeby te 20 tys. złp., które annuatim brać miał, daruje Rzeczypospolitej woląc raczej tak małej odstąpić sumy niżeli tak wiele milionów i Rzeczypospolitą stracić, które to medium wielom się Ichnościom podobało, drugim jednak nie tak dalece. Że zaś noc nastąpiła nic nie concludowawszy ad solutionem sessionis przyszło”.
- 24 J.Ch.Pasek, Pamiętniki, wyd. W.Czapliński, Wrocław 1979, s. 488; zob. też Diariusz kołowania pod Gołębiem, s. 32 i 80.
- 25 VL, t. V, s. 64.
- 26 VL, t. V, s. 113.
- 27 AGAD, APP, Diariusz sejm electionis 1674 roku, szgn. 33, k. 39. Chorąży bielski twierdził, iż należy do prowincji wielkopolskiej „(...) bo jeden miewamy generał województwo podlaskie z województwem mazowieckim, ale chorąży ciechanowski odpowiedział mu: że lubo z nami jeden generał miewacie, ale przeciw do Małej Polski należycie, bo się w lubelskim trybunale sądzicie, a my w Piotrkowskim”. Poza tym M.Skaszewski był obecny przy składaniu przysięgi na pacta conventa przez Jana III, patrz: VL, t. V, s. 146.
- 28 AGAD, Kopicjana, pudło 22, k. 455, zapis z 3 II 1679 r.
- 29 AGAD, Księga grodzka brańska z 1647 roku, k. 417, zapis z 11 VI 1647 r.; Kopicjana, pudło 23, k. 45, zapis z 4 II 1682 r. K.Niesiecki, Herbarz polski, t. VIII, Lipsk 1841, s. 379.
- 30 AGAD, Księga grodzka brańska z lat 1678-1682, k. 344.
- 31 AGAD, Księga grodzka brańska z lat 1627-39, k. 580, zapis z 10 VI 1628 r.
- 32 AGAD, AR, dz. V, teka 480, sygn. 18961, Krzysztof Żelski w liście ze Lwowa z 17 XII 1662 roku tak pisał do Bogusława Radziwiłła: „Lubo to już annus sexagesimum dopędzając wieku mego, powątpiewam, abym cieszyć się mógł, będąc publicznymi strudzony pracami i już zdrowia bardzo słabego (...)”.
- 33 AGAD, AR, dz. II, sygn. 1043, „Ordynacja sądów kapturowych powiatu drohickiego podczas interregnum”. Pod tym aktem widnieje jego podpis.
- 34 AGAD, Księga grodzka brańska z 1647 roku, k. 429, zapis z 7 VII 1647 r.
- 35 J.Michałowski, Księga pamiętnica ..., opr. A.Z.Helcel, Kraków 1864, s. 130. 27 lipca 1648 oraz (s. 266) – 21 X 1648 r. Na tej drugiej sesji właśnie Krzysztof Żelski proponował „Aby mieszczanie podlaskich miast Lachów albo cudzoziemców, nie Ruś wyprawowali, a wyprawiwszy, żeby im ta piechota nie poszła w pospolite ruszenie”.
- 36 VL, t. IV, s. 122.
- 37 Ł.Częścik, Sejm warszawski w 1649-50 roku, Wrocław 1978, s. 149.
- 38 Całą tę sprawę opisuje W.Czapliński, Dwa sejmy z roku 1652, Wrocław 1955, s. 99 i 108.
- 39 VL, t. IV, s. 167.
- 40 AGAD, AR, dz. II, teka 9, nr 1210, Suplement do instrukcji Krzysztofowi Żelskiemu i Janowi Skiwskiemu, uchwalony na sejmiku w Brańsku 21 I 1654 r.
- 41 VL, t. IV, s. 231.
42. W jednym ze swych późniejszych listów do Bogusława Radziwiłła, Krzysztof Żelski twierdził, iż już w 1639 roku został sługą Janusza Radziwiłła, zob. AGAD, AR, dz. V, teka 480, sygn. 18961, list z Szumek z 28 VIII 1661 r.
- 43 AGAD, AR, dz. V, teka 480, sygn. 18961, list z 11 XI 1655 r. oraz AGAD, AKW, dz. szwedzki 11^B/69.
- 44 J.A.Chrapowicki, Diariusz, cz. I 1656-1664, wyd. T.Wasilewski, Warszawa 1978, s. 97: „1 sierpnia 1656, wtorek. Zjadłszy u pana Hermanowskiego z panem Jerzy Mładzkim do Brańska. Przybiegł pacholik Teodor Jabłoński postrzelony a potem przyjechał pan Krzysztof Żelski, pisarz bielski, dali znać, że była utarczka pirwej w piątek z Tatarami, potem w sobotę i niedzielę ze wszystkimi”.
- 45 J.A.Chrapowicki, op. cit., s. 117. Pod datą 23 marca 1657 zapisał on: „Umarła pani Żelska, pisarzowa ziemska bielska”, a pod datą 17 IV 1657 r.: „Byłem w Bockach na pogrzebie pani Żelskiej, pisarzowej ziemi bielskiej, potem na stypie byłem w Szumkach w pana pisarza. Na noc późno do Bujnowa”.
- 46 AGAD, AR, dz. II, teka 10, nr 1361, Instrukcja posłom ziemi bielskiej.
- 47 J.A.Chrapowicki, op. cit., s. 191 i 192.

- 48 Tamże, s. 207.
- 49 Tamże, s. 200.
- 50 AGAD, Kapicjana, pudło 22, k. 343-48, oblata protestacji w dn. 3 X 1676.
- 51 B.Radziwiłł, Autobiografia, s. 146.
- 52 AGAD, AR, dz. IV, kopie, t. 1, nr 3, Diariusz kancelaryjny, zapis z 29 III 1661.
- 53 VL, t. IV, s. 328. Obok Krzysztofa Żelskiego w skład komisji weszli: kasztelan podlaski Jakub Krasowski, kasztelan brzeski-litewski Melchior Sawicki, wojski drohicki Jan Władysław Skolimowski, chorąży grodzieński Jan Kierdej oraz podczaszy brzeski Paweł Ryszkowski.
- 54 *Scriptores Rerum Polonicarum* (dalej: SRP), t. III; Stefan Franciszek z Prószcza Medeksza, Księga pamiętnicza wydarzeń zaszytych na Litwie 1654-1668, wyd. Wł.Seredyński, Kraków 1875, s. 291, „Instrukcja posłom ... (m.in. K.Żelskiemu) do Wojsk Wielkiego Księstwa Litewskiego, starego i nowego zaciągu w związku zostających wyprawionym dana w Warszawie do Kobrynia”. W liście do Radziwiłła z 7 VII 1662 r. z Warszawy K.Żelski pisał, iż 5 VII 1662 r. był on wraz z innymi posłami wyznaczonymi przez sejm do załagodzenia pretensji wojska litewskiego przyjęty na audiencji u króla. Zob. AGAD, AR, dz. V, teka 480, sygn. 18961.
- 55 J.A.Chrapowicki, op. cit., s. 406.
- 56 AGAD, AR, dz. V, teka 241, sygn. 10816, list Benedykta Olszewskiego do B.Radziwiłła z Kiersnowa z 21 II 1665 roku: „od nas zaś (zostali posłami – przyp. J.S.) pan podkomorzy z panem chorążym, a pana pisarza omyliła nadzieja, bo się też wcześniej nie starał *confidendo cale mentis suis*, że go ta *functia* minąć nie miała, aż się inaczej stało, czego barzo żałujemy (...)”.
- 57 AGAD, AR, dz. V, teka 241, sygn. 10816, list B.Olszewskiego do B.Radziwiłła, Kiersnowo 9 II 1667: „Concursem poselstwa mieliśmy niemało, ale niespodziewany gość, pan cześnik, rozwałdził wszystkich, obraliśmy go tedy z panem pisarzem ziemskim”.
- 58 VL, t. IV, s. 474.
- 59 AGAD, AR, dz. V, teka 480, sygn. 18961, list z 29 V 1667 r.
- 60 AGAD, APP, sygn. 322, Diariusz sejmowy 1668 roku, k. 63.
- 61 AGAD, AR, dz. V, teka 480, sygn. 18961, listy z Lublina z 26 V 1664 oraz z Szumek z 19 VI 1668 r.
- 62 AGAD, AR, dz. V, teka 241, sygn. 10816, list B.Olszewskiego do B.Radziwiłła z Kiersnowa z 25 VII 1668 r.
- 63 B.Radziwiłł, Autobiografia, s. 96 i VL, t. IV, s. 497.
- 64 AGAD, AR, dz. V, teka 480, sygn. 18961, list K.Żelskiego do B.Radziwiłła z Szumek z 25 X 1668 r. Na sejmie tym szlachta atakowała B.Radziwiłła szczególnie zaciekle zarzucając mu zdradę i współpracę z kurfirstem. W liście z Warszawy z 9 XI 1668 r. K.Żelski pisał: „musiałem siłą biegać z ciężką pracą, którą ledwo moja wytrzymała starość”.
- 65 AGAD, AR, dz. V, teka 190, nr 9020. W liście z Zalesie z 22 VIII 1669 r. Mikołaj Łyczko pisał do B.Radziwiłła, iż na sejmiku w Brańsku „jedna partia braci szlachty z JMością panem pisarzem ziemskim od nas się odstrychnęła a zasiadłszy w ławkach blisko chóru obrała sobie marszałkiem pana Kostra, pisarza włodzimierskiego” ...
- 66 K.Niesiecki, Herbarz polski, t. X, s. 154.
- 67 VL, t. V, s. 146.
- 68 VL, t. V, s. 168 oraz K.Matwijowski, Sejm grodzieński 1678-79, Wrocław 1985, s. 144.
- 69 AGAD, Kapicjana, pudło 22, k. 598, zapis z 5 XII 1680 r.
- 70 AGAD, AR, dz. V, teka 480, sygn. 18961, list z Brańska z 17 X 1655 roku; w post scriptum tego listu czytamy: „Syna mego średniego dnia wczorajszego w Bielsku z panią chorążyną mińską za perswasią Waszej Książęcej Mości dobro dzieja mego ożeniłem”.
- 71 J.A.Chrapowicki, op. cit., s. 402, zapis z 14 V 1663 r.: „Od pana Jana Kazimierza Żelskiego majora list oddano, odpisałem zaraz”.
- 72 K.Niesiecki, Herbarz polski, t. X, s. 154.
- 73 VL, t. V, s. 193, konstytucja zatytułowana „Młyn Kiersnowski”. Młyn Kiersnowski leżał w starostwie brańskim.